

Presentació

La complexa interacció entre llengua i societat té una de les màximes expressions en els contextos migratoris, en els quals els correlats historicosocials de l'individu o del grup migrant assumeixen una importància central. També la noció d'identitat esdevé central en aquests contextos, perquè és fonamental per als correlats lingüístics que l'expressen tant de manera explícita (per ex. glotònims, autodenominacions) com implícita (per ex. variabilitat sociofonètica, actituds lingüístiques). En aquest sentit, la recerca lingüística relativa a les temàtiques migratòries i identitàries ha assumit diferents perspectives. Per una banda, s'ha dedicat un gran interès a l'anàlisi dels repertoris lingüístics de les comunitats migrants, el qual ha permès observar de quina manera aquests repertoris s'han reestructurat i com han patit un canvi de freqüència d'ús d'algunes varietats en el nou territori. L'anàlisi dels repertoris ha fet servir metodologies tant quantitatives, pel fa a la freqüència i als contextos d'ús de les diverses llengües, com qualitatives, lligades sobretot a les tècniques de l'anàlisi del discurs. D'altra banda, s'ha indagat cada cop més sobre els micro-aspectes de la variació lingüística relacionats amb dinàmiques migratòries tenint en compte els diferents àmbits del sistema lingüístic; en aquests estudis es pot apreciar una preferència per les metodologies de tipus quantitatiu, com s'esdevé en la recerca científica que s'ha desenvolupat de manera creixent dins del marc del paradigma sociofonètic, tot i que aquestes aproximacions no esgoten completament la complexa relació entre llengua i identitat lingüística del migrant.

Dins d'aquestes línies de recerca, el territori italià ofereix un ventall especialment ric de situacions d'interès científic, ateses les pregones transformacions socioeconòmiques i lingüístiques que es van produir el darrer segle, també arran, encara que no tan sols, de les creixents dinàmiques migratòries que han afectat tot el país. Aquestes migracions poden originar-se en moviments des de l'exterior cap al territori italià, que al seu torn es poden distingir entre migracions històriques i recents en funció de la seva cronologia, o bé en les anomenades migracions interiors, en les quals el contacte lingüístic s'esdevé entre varietats regionals i dialectes italo-romànics. En tots els casos, les varietats

lingüístiques i les identitats dels migrants es barregen amb la ja prou diversificada situació lingüística existent en cada regió i s'acaba configurant un quadre complex en què coexisteixen italià, dialectes italo-romànics i minories històriques al·loglotes.

En aquest dossier, els dos grans temes de la llengua i de la identitat en el context migratori s'exploren en nou aportacions que analitzen diferents comunitats migrants a través de múltiples aproximacions teòriques i metodològiques.

En l'article que obre aquest monogràfic, Sabrina Alessandrini explora el parlat dels joves procedents de l'Àfrica francòfona i destaca les complexes modalitats d'interacció i la influència del grup d'iguals en les trias lingüístiques dels adolescents. La recerca es basa en les dades quantitatives i qualitatives aportades per un conjunt de 27 joves. El segon article, de Marina Castagneto, se centra en els compliments que s'intercanvien migrants sards de primera generació a Biella. L'anàlisi posa en relleu patrons conversacionals específics i el respecte de les normes de *politeness*, especialment pel que fa al Principi de Generositat. A la tercera aportació, Fabiana Fusco defensa la necessitat de millorar la comunicació institucional per fomentar la integració de les comunitats d'origen migratori. L'autora analitza alguns textos institucionals italians i subratlla com és de necessari que les institucions tinguin més coneixements en relació amb les expectatives comunicatives dels immigrants. Camilla Masullo, en el quart article, analitza, centrant-se en sis varietats regionals, com perceben els parlants estrangers la variació lingüística de l'italià. Els resultats fan patent la importància de la representació de la variació en els programes d'italià per a estrangers per ajudar a una major integració en la societat italiana. El cinquè treball, de la mà de Chiara Meluzzi, Roberta Bianca Luzietti i Nicholas Nese, presenta una primera recerca sociolingüística sobre migrants sards de primera generació en la zona de Biella. L'estudi analitza els repertoris lingüístics i la variabilitat fonètica i revela com les diferents varietats de sard s'han conservats dins de les famílies però no s'han transmès a les generacions més joves; l'anàlisi fonètica evidencia a més a més la permanència de diferències individuals vinculades amb les varietats d'origen. Rosalba Nodari i Silvia Calamai, en el sisè article, examinen les competències meta-sociolingüístiques dels alumnes amb origen migratori en algunes escoles toscanes i la seva relació tant amb la llengua estàndard com amb la varietat local. La recerca demostra com les actituds positives cap a la diversitat lingüística afavoreixen el reconeixement dels dialectes, mentre que les competències meta-sociolingüístiques són influenciades per les llengües conegudes; el dialecte està considerat com a element d'inclusió en els grups amicals, sense representar una barrera social. El setè treball, de Martina Rossi i Lucia Sbacco, analitza la producció de les ròtiques italianes en infants d'edat compresa entre els 6 i els 10 anys que freqüenten escoles de la zona de Biella i tenen diferents orígens migratoris. La producció d'aquests sons consonàntics està influenciada tant per variables lingüístiques

(com ara el context fonològic) com per variables sociolingüístiques (inclosa la història migratòria de les famílies d'origen i les llengües heretades per les famílies). Andrea Scala, en el vuitè article, estudia les relacions històriques entre les comunitats sintes que es defineixen a si mateixes com a “piemonteses” i que actualment estan establertes a Itàlia i a França. L'article revisa la interpretació d'algunes característiques d'aquests dialectes i planteja la hipòtesi que els sintes piemontesos de França són els descendents d'una comunitat originàriament establerta en una zona intermèdia entre les ocupades històricament pels sintes piemontesos del Piemont i els sintes llombards. En el darrer article, Laura Tramutoli e Luca Iezzi exploren l'expressió comunicativa de les emocions entre els migrants senegalesos a Pescara. L'estudi, de tipus qualitatiu, analitza els codis dels migrants de primera generació que hi porten vivint almenys vuit anys i examina les seves eleccions lingüístiques a l'hora d'expressar sentiments de descontent pel que fa al seu paper en l'entorn italià i a la seva integració en la comunitat d'acollida.

Finalment, volem esmentar la jornada d'estudi “Llengües, identitat i migracions” que es va celebrar a Biella el 27 de novembre de 2021 organitzada pel Circolo Culturale sardo Su Nuraghe amb el patrocini de la Università degli Studi di Milano (la gravació d'aquest acte encara està disponible en línia en el canal YouTube del Circolo: <https://www.youtube.com/watch?v=ht56OrBxJKk>). Aquesta trobada va oferir la possibilitat d'obrir un debat aprofundit i fecund sobre la temàtica, que posteriorment ha estat ampliat amb les intervencions d'altres estudiosos que han volgut contribuir a la realització d'aquest dossier.

